

1987–1995 m. PAVELDOSAUGOS TRANSFORMACIJOS: TARP VIZIJOS IR TIKROVĖS

Daiva Medvedevienė

*Jonavos rajono savivaldybės kultūros centras,
Žeimių g. 15, 55000 Jonava, Lietuva
El. paštas Daiva87@gmail.com*

Įteikta 2011 11 16; priimta 2012 01 26

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos paveldo apsaugos sistemos reformavimo 1987–1995 m. problematika. Sovietiniais metais veikusi paveldo apsaugos sistema buvo neefektyvi ir neužtikrino Lietuvos kultūros paveldo įvairovės išsaugojimo. Todėl jau atgimimo laikotarpiu buvo suvoktas paveldosaugos sistemos reformavimo būtinumas. Straipsnyje siekiama atskleisti, kokios priežastys paskatino visuomenę prabilti apie sistemos reformos būtinumą, kokia buvo regima naujoji paveldo apsaugos sistema ir kaip pavyko ją įgyvendinti, ar galutiniai reformos rezultatai atitiko pradinę viziją?

Reikšminiai žodžiai: paveldo apsaugos sistemos reforma, naujoji paveldo apsaugos sistema, paveldo apsaugos įstatymų priėmimas.

Įvadas

Sovietiniais metais vykdyta paveldo apsauga netenkino visuomenės, nes neatitiko esminių principų: negarantavo kultūros paveldo įvairovės ir autentiškumo išsaugojimo. Todėl atgimimo laikotarpiu iškilo Lietuvos kultūros paveldo apsaugos sistemos reformavimo klausimas. Atskaitos tašku laikomi 1987 m., nes tuo metu ypač sustiprėjo sovietinės paveldosaugos kritika. Tą rodo susiformavę visuomeniniai paveldosauginiai judėjimai bei spaudoje padidėjęs paveldo apsaugos klausimus nagrinėjančių ir kritiką išreiškiančių straipsnių skaičius. Analizuojamas laikotarpis užbaigiamas 1995 m., kai įsigaliojo Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas ir buvo suformuoti dabartinės paveldo apsaugos sistemos pagrindai.

Analizuojant šią temą pirmiausia buvo atlikta nagrinėjamo laikotarpio šaltinių analizė. Svarbi šaltinių grupė buvo to meto spauda. Ji padėjo atskleisti ne tik didžiausias to meto paveldo apsaugos sistemos ydas, bet ir institucijų tarpusavio nesutarimus, kurie labiausiai išryškėjo rengiant naujuosius kultūros paveldo apsaugos įstatymus. Dėl tyrimo specifikos pagrindinis šaltinis buvo Lietuvos Respublikos Seimo archyve saugo-

mi paveldo apsaugą reglamentuojančių įstatymų bei administracinės paveldo apsaugos sistemos projektai ir posėdžių, kurių metu šie projektai buvo svarstyti, protokolai. Analizuojant įstatymų projektus paaiškėjo, kiek ir kokių siūlymų buvo pateikta svarstyti bei kokia naujosios paveldo apsaugos sistemos vizija buvo regima. Posėdžių protokolai leido atskleisti projektų privalumus ir trūkumus, juos palaikančias ir kritikujančias grupes. Siekiant nuodugniau išanalizuoti, kaip buvo vykdomas paveldosaugos reformavimo procesas, kaip pagalbinis buvo naudojamas interviu metodas. Buvo apklausti to meto paveldosaugos specialistai, aktyviausiai dalyvavę reformuojant esamą sistemą: Jonas Glemža, Vitas Karčiauskas, Jūratė Markevičienė, Romualdas Ozolas ir kt. Tačiau dėl šio metodo ribotumo amžininkų pasakojimai buvo vertinami gana atsargiai ir stengiamasi apklausti skirtingoms pozicijoms atstovavusius paveldosaugininkus.

Visuomenės „pabudimas“

Sovietiniais metais buvo suformuotas gana platus paveldo apsaugą vykdančių institucijų tinklas, tačiau tai negarantavo efektyvios kultūros paveldo apsaugos.

Sistemos ribotumą lėmė vykdomosios valdžios sutelkimas vienoje rankose bei saugotino paveldo pripažinimas remiantis ideologija. Situacija ėmė keistis „Atšilimo“ laikotarpiu, kai vis garsiau ir atviriau imta kalbėti apie paveldo kritinę būklę ir neveiksmingą jo apsaugą. Išskirtinos keturios pagrindinės priežastys, paskatinusios visuomenę imtis aktyvių veiksmų, siekiant apsaugoti naikinamą Lietuvos kultūros paveldą ir prabilti apie esamos sistemos reformą. Visų pirma, nuo 1985 m. „perestroikos“ laikotarpiu susidarė švelnesnė politinė atmosfera, suteikusi galimybę laisviau reikšti mintis. Antra, netoleruojami valdžios veiksmai, akivaizdžiai naikinant paveldą, perpildė visuomenės kantrybės taurę. Trečia priežastis – Lietuvos kultūros rėmimo fondo įsteigimas 1987 m., kurio vienas iš pirmųjų uždavinių buvo istorinės atminties ir kultūros atgaivinimas. Ir galiausiai gimę visuomeniniai paveldosauginiai judėjimai subūrė paveldo išsaugojimui neabejingus žmones. 1987 m. galima laikyti lūžiniais, nes jie pasižymi itin dideliu visuomenės domėjimusi ir išaugusiu susirūpinimu kultūros paveldu. Į visuomeninius paveldosauginius judėjimus įsitraukė ne vien paveldo specialistai, bet ir didelė visuomenės dalis. Buvo įkurta *Paminklosaugos draugija*, *Talkos* bei *Jaunimo paminklosaugos klubai*.

Reformos siūlymai

Maskva, susirūpinusi dėl visuomenės nepasitenkinimo paveldo apsauga, ėmė spausti Vyriausybę ir reikalavo „pertvarkyti“ esamą sistemą. Tad 1988 m. gruodžio 19 d. tuometinis kultūros ministras Jonas Bielinis sudarė komisiją problemoms apsvaistyti ir pasiūlymams parengti. Jai vadovavo ministro pavaduotojas Zigmantas Grigošaitis, o nariai buvo ministerijos, jos įstaigų, Statybos komiteto ir Teisingumo ministerijos pareigūnai. Ši komisija 1989 m. balandį priėmė pažymą *Apie paminklosaugos ir paminklotvarkos sistemos būklę ir jos perspektyvą Lietuvoje* (LTSR Kultūros ministerijos pažyma Nr. 08-25). Pažymoje buvo išdėstyti siūlymai įkurti visavaldį Kultūros paminklų apsaugos komitetą prie Ministrų tarybos. Šis projektas susilaukė nemažai kritikos, nes įgyvendinus šį siūlymą paveldo apsaugos sistema praktiškai nebūtų pasikeitusi ir toliau paveldo apsauga būtų sutelkta vienoje Kultūros paminklų apsaugos komiteto rankose.

Mintis apie paveldo apsaugos reformą brendo ir visuomenėje. Aktyviausi visuomeninių judėjimų dalyviai prisijungė prie būsimo paveldo apsaugos sistemos, turėsiančios pakeisti esamą, koncepcijos kūrimo. Tuometinio Lietuvos Sąjūdžio nario Romualdo Ozolo iniciatyva nuo 1988 m. Kalėdų „Minties“ leidykloje savaitę laiko vyko svarstymai apie esamą situaciją ir galimybes ją keisti, buvo nagrinėti įvairūs klausimai:

nuo veiksnio kontrolės iki naujų restauravimo technologijų. Šiose diskusijose buvo subrandinta mintis apie kontrolę, nepriklausomą nuo vykdomosios valdžios, ir visuomeninę komisiją, atskaitingą Aukščiausiajai Tarybai (toliau AT), kaip šitokios kontrolės dalį.

Į naujosios paveldo apsaugos sistemos kūrimą įsitraukė ir 1989 m. susikūrusi bei žymiausias to meto paveldosaugos specialistus subūrusi *Lietuvos kultūros paveldo globos taryba* (toliau LKPGT). LKPGT uždaviniai buvo: skatinti valstybinės paminklosaugos struktūros pertvarkymą, naujo kokybiškai parengto paminklosaugos įstatymo priėmimą, reabilituoti „užmirštas“ Lietuvos kultūros paveldo vertybes ir siekti jų naujo inventorizavimo. 1989 m. vasarą LKPGT Ministrų tarybai įteikė paveldo apsaugos sistemos reformavimo projektą. Jame paveldo apsaugos funkcijos buvo atskirtos: įstatymų kontrolė buvo numatyta Paveldo inspekcijai prie AT; ūkinė funkcija buvo pavesta Vyriausybės padalinii; apsaugos mokslinių pagrindų kūrimo funkcija paskirta nepriklausomam Paveldotyros institutui (LKPG Kauno tarybos veiklos metmenys).

Tų pačių metų žiemą sistemos reorganizavimo vėl ėmėsi Kultūros ministerija. 1989 m. gruodžio 8 d. buvo sudaryta jungtinė darbo grupė, turėjusi parengti „pasiūlymus paminklų apsaugos įstatymo dalinio pakeitimo, paminklų apsaugos inspekcijos priklausomybės ir struktūros peržiūrėjimo bei paminklotvarkos klausimais“ (Markevičienė 1993: 5). Grupės vadovu paskirtas Paminklų restauravimo projektavimo instituto direktoriaus pavaduotojas Jonas Glemža. Ši komisija darbą baigė 1990 m. vasarį. Jos parengtame galutiniam projekte buvo numatyta Kultūros paveldo globos taryba, atskaitinga AT Prezidiumui, kaip aukščiausias visuomeninis paminklosaugos ir paminklotvarkos organas, Valstybinė paminklų apsaugos inspekcija bei Ministrų Tarybai pavaldus Valstybinis paminklotvarkos komitetas su Moksliniu centru.

Taigi galutiniai projektai žymi subrandintą pradinę paveldo apsaugos viziją: regima paveldo apsaugos sistema, susidedanti iš trijų svarbiausių komponentų: apsaugos organizavimo, vykdymo bei kontrolės ir mokslinių tyrimų. Priešingai nei sovietinėje paveldo apsaugos sistemoje, šias funkcijas turėjo atlikti skirtingos institucijos, pavaldžios atskiroms valdžios struktūroms. Projektų rengimo grupių požiūriai dėl institucijų atskaitingumo valdžiai ir dėl mokslinio instituto išsiskyrimo, tačiau pagrindinė vizija viena – turi būti atskiros trys funkcijos ir jas atliekančios institucijos.

Naujosios administracinės paveldo apsaugos sistemos realizavimas

1990 m. gegužę (18–19 d.) įvyko Lietuvos kultūros kongresas. Jo posėdžiuose buvo kategoriškai kons-

tatuota, kad sovietinio laikotarpio kultūros paveldo apsauga nepriklausomoje Lietuvoje yra netinkama ir nutarta ją keisti iš pagrindų (Miškinis 1991). Reali galimybė tai įgyvendinti atsirado tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Dar 1990 m. pavasarį abu projektai (LKPGT ir Kultūros ministerijos sudarytos darbo grupės) buvo pateikti Aukščiausiajai Tarybai. Ji aprobavo LKPGT parengtąjį projektą, pagal kurį Vyriausybė gegužės 24 d. įsteigė *Paminklotvarkos departamentą* (toliau PD) prie Ministrų tarybos. Jo vadovu buvo paskirtas Vytautas Zubovas (LKPGT nutarimas). Kadangi *Paminklotvarkos departamentas* buvo pirmasis sistemos steiginy, jam laikinai, be jo paties funkcijų, buvo patikėta ir kontrolė. Tačiau tu pačių metų liepos 30 d. AT įsteigus *Kultūros paveldo inspekciją* (toliau KPI), kurios vadovu buvo paskirtas Naglis Puteikis, departamentas kontrolės funkcijos iki galo taip ir neatsisakė. Beinspektuodamas PD apleido jam patikėtus, specifinius paveldo tvarkymo darbus, kurie buvo įrašyti laikinuosiuose nuostatuose. KPI dėl aukštos kvalifikacijos specialistų bei teorinio ir metodinio pagrindo trūkumo daugiausia ėmėsi policinės kontrolės, nepakankamai dėmesio skirdama prevencinei, nors tai yra labai svarbi kontrolės dalis.

Projekte numatytasis *Kultūros paveldo mokslinis institutas* (toliau KPMI), kuris turėjo vykdyti mokslinę paminklų apskaitą, taip ir nebuvo įkurtas, nors jo būtinumui buvo pritarta. Neįkūrus KPMI valstybinė paveldo apsauga neteko grandies, turėjusios kurti teorinius ir metodinius apsaugos pagrindus, būti moksliniu nepriklausomu ekspertu. Vietoj numatytojo KPMI 1991 m. balandžio 2 d. buvo įsteigtas *Lietuvos kultūros paveldo mokslinis centras* (toliau KPMC) ir sudaryta galimybė jam vystytis į mokslinį paveldo institutą.

Taigi 1990 m. pirmą kartą Lietuvos paminklosaugos istorijoje atskirtas kultūros paveldo apsaugos vykdymas ir kontrolė. Tačiau akivaizdu, jog paveldosaugos sistemos reforma nebuvo įgyvendinta iki galo. Tai lėmė gana stichiškas pasirinkto sistemos modelio įgyvendinimas. Vienybė siekiant sistemos pertvarkos nutrūko ėmus ją realizuoti. Įsteigus institucijas nesugebėta suderinti jų funkcijų. Įstaigų nuostatai buvo rengiami atskirai, nederinant jų tarpusavyje. Ėmus dubliuotis įstaigų vykdomoms funkcijoms, iškilio konfliktų, trukdžiusių nuosekliam paveldo apsaugos darbui. Iškilusios problemos rodo, jog administracinės struktūros reformavimas neužtikrino efektyvaus paveldo apsaugos sistemos funkcionavimo.

Naujojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo rengimas

Kaip išeitis iš susidariusios situacijos buvo matomas naujo kokybiško įstatymo priėmimas. Dar 1990 m.

buvo pripažinta, kad egzistuojantis *Istorijos ir kultūros paminklų įstatymas* paremtas pasenusiomis nuostatomis, neatitinka nūdienos poreikių ir negarantuoja efektyvios paveldo apsaugos. Todėl 1990 m. gegužę AT pavedė Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir kultūros komisijai paruošti Kultūros paminklų apsaugos įstatymo projektą. Po metų buvo parengti ir Atkuriamajam Seimui įteikti du – Kilnojamųjų ir Nekilnojamųjų kultūros vertybių įstatymų projektai. Seimas, juos apsvarstęs, priėjo prie išvados, jog jie pagal tikslus ir reguliavimo apimtį turi daug bendro, todėl reikia šiuos projektus sujungti į vieną. Deja, rengiant jungtinį paveldo vertybių apsaugą reglamentuojantį įstatymą, bendros pozicijos nebuvo rasta. Po kelių konsultacinių pasitarimų nepritariusieji jungtinio įstatymo rengimui pasitraukė iš komisijos. Likusieji, turėdami abu projektus ir nutarę, kad įstatymas turėtų būti vienas, mėgino daryti jungtinį projektą (Zubovas 1992). Bendrasis *Lietuvos Respublikos kultūros vertybių apsaugos įstatymo* projektas buvo parengtas 1992 m., tačiau AT švietimo, mokslo ir kultūros komisija, prieštaraudama savo paties teiginiui, kad įstatymas turi būti bendras, pasiūlytajam *Kultūros vertybių apsaugos įstatymo* projektui nepritarė. Šis projektas ilgam nugulė AT stalčiuje (Zubovas 1992). Rengiant šių įstatymų projektus užsimezges nesutarimas truko visą sistemos reformavimo laikotarpį ir labiausiai išryškėjo antrame įstatymo rengimo etape.

Atmetus minėtąjį *Lietuvos kultūros vertybių įstatymo projektą*, spaudoje dėl jo vykusias diskusijas pakeitė polemika dėl paveldo apsaugos institucinės struktūros. Dar 1990 m. reformavus administracinę paveldo apsaugos struktūrą ir įsteigus PD bei KPI, šių įstaigų funkcijos ėmė dubliuotis ir kelti konfliktus. Po poros metų nesutarimai tarp šių įstaigų peraugo į didelę konfrontaciją. Spaudoje pasipylė priekaištai KPI dėl to, jog ji dirba per daug komandiniais metodais ir trukdo vykdyti paminklotvarkos darbus. Paminklotvarkininkų nuomone, išeitis iš susidariusios situacijos – KPI, kaip atskiros įstaigos, panaikinimas. Todėl 1993 m. gegužės 5 d. Vyriausybė pateikė įstatymo projektą *Dėl Paminklosaugos departamento įsteigimo Inspekcijos ir Paminklotvarkos departamento prie Kultūros ir Švietimo ministerijos pagrindu*. Svarbiausias tokio siūlymo argumentas – esama kultūros paveldo apsaugos sistema yra „neefektyvi.“

Vyriausybės nuomonės sujungti dvi minėtasias įstaigas nepakeitė ir Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto sprendimas, nepritariantis tokiai Vyriausybės pozicijai. Komiteto sudaryta komisija, išnagrinėjusi esamą situaciją, pateikė savo išvadas, kuriose teigiama, kad įgyvendinus Vyriausybės siūlymą sujungti KPI bei PD ir pavesti visas funkcijas vienai institucijai,

paveldosaugos sistema būtų grąžinta į 1989 m. būklę, kurios neefektyvumu jau buvo pakankamai įsitikinta (LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto sprendimas). Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerija Vyriausybei pateiktame rašte išreiškė priešingą nuomonę KPI reorganizavimo klausimu. Jame teigiama, kad KPI veikdama autonomiškai niekada negalės sėkmingai organizuoti prevencinės veiklos. Ministerijos darbuotojų nuomone, Vyriausybės siūlymo esmė yra ne KPI panaikinimas, bet visų iš valstybės biudžeto išlaikomų paminklosaugos institucijų sujungimas siekiant pagerinti darbo organizavimą. Pasak jų, Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas siūlo kosmetinėmis priemonėmis taisyti neveiksnią paminklosaugos sistemą, taip jis tik nukreipia dėmesį nuo tikrųjų paminklosaugos problemų, atsiradusių dėl kritiškos ekonominės situacijos, ir trukdo dalykiškai svarstyti parengtus kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektus (LR statybos ir urbanistikos ministerijos pareiškimas). Vis dėlto minėtasis projektas buvo atmestas. Vėliau buvo pateikti du jo patobulinti variantai – tačiau visų jų esmė – KPI panaikinimas. 1994 m. birželio 9 d. trečiąjį įstatymo variantą Seimui įteikė tuometinis Lietuvos Respublikos prezidentas Algirdas Brazauskas (LR Prezidento dekretas). Jame taip pat visos trys grandys – vykdymas, kontrolė ir ekspertizė – sutelktos vienoje rankose, t. y. *Paminklosaugos departamente* prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Jame taip pat numatyta ir *Paminklosaugos komisija*, kuriai pavestos valstybinės paveldosaugos politikos formavimo funkcijos (LR nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektas Nr. 3).

1994 m. birželio 27 d. Romualdo Ozolo iniciatyva buvo pateiktas dar vienas įstatymo projektas. Jo autorius Virgilijus Kačinskas. Kaip jis pats aiškinamajame rašte teigia, šis projektas tai ankstesniųjų derinys. Jo tikslas išsaugoti Seimui atskaitingą *Kultūros paveldo inspekciją* ir sudaryti sąlygas savarankiškai profesionaliai veikti *Vyriausybės paminklosauginei žinybai* (LR kultūros nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymo aiškinamasis raštas). Ketvirtajame įstatymo projekte reglamentuojama, kad už kultūros nekilnojamųjų vertybių apsaugą yra atsakinga Vyriausybė ir jos įgaliotoji apskaitos, apsaugos, tyrimo bei tvarkymo įstaiga – *Paminklosaugos departamentas*. Prie šios įstaigos numatyta įsteigti *ekspertų tarybą*. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos kontrolė numatyta Lietuvos Respublikos Seimo įgaliotai įstaigai (LR kultūros nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymas, projektas 1 – S). Taigi šiame projekte yra paskirstytos funkcijos tarp Seimo įgaliotos kontrolės įstaigos ir Vyriausybės

įgaliotos paminklosaugos įstaigos. Taip pat numatytos sąlygos nekilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų tarybai veikti savarankiškai.

Minėtų įstatymo projektų svarstymai truko iki pat 1994 m. pabaigos, kol galiausiai 1994 m. gruodžio 22 d. buvo pritarta trečiajam, prezidento A. Brazausko įteiktam projektui. Pagal šį įstatymą buvo reorganizuota paminklosaugos valstybinio valdymo sistema: įsteigta *Valstybinė paminklosaugos komisija* (toliau VPK) valstybinei politikai paminklosaugoje nustatyti ir Valstybės (Prezidento, Seimo ir Vyriausybės) eksperto funkcijai atlikti; *Kultūros paveldo inspekcija* sujungta su buvusiu *Paminklotvarkos departamentu* ir įsteigtas naujas *Kultūros vertybių apsaugos departamentas* (toliau KVAD) – valstybiniam paminklosaugos valdymui. Jam buvo patikėtos apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės tarnybos bei teritoriniai padaliniai. Taip buvo suformuoti dabartinės paveldosaugos sistemos pagrindai.

Išvados

1. Įgyvendinus šią paveldo apsaugos sistemos reformą buvo pasirinktas lengviausias ir greičiausias iškilusių problemų sprendimo būdas – panaikinti kliudančią įstaigą. Susidarius konfrontacijai tarp KPD ir KPI nebuvo ieškoma giluminių šios krizės priežasčių, nesiekama rasti kompromisų, peržiūrėti šių įstaigų nuostatus ir juos tarpusavyje suderinti, taip išsaugojant esamą paveldo apsaugos sistemą.
2. Jau 1990 m. reformos rezultatai parodė, jog institucinė pertvarka neatneš laukiamų rezultatų, kol nebus išspręstos giluminės paveldo apsaugos problemos, tokios kaip specialistų kvalifikacijos tobulinimas, metodinių pagrindų rengimas. Tačiau ir šį kartą buvo pasirinktas tas pats problemų sprendimo variantas – sistemos reforma.
3. 1995 m. priimtas naujas *Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas*, palyginti su ankstesniuose *Istorijos ir kultūros paminklų apsaugos įstatymu*, išreiškė visiškai naują požiūrį į paveldą ir jo išsaugojimą, deja, to paties negalima pasakyti apie administracinę paveldosaugos sistemą.
4. Įvertinus 1995 m. paveldo apsaugos sistemos reformos rezultatus, akivaizdu, kad paveldo apsaugos problemos nebuvo išspręstos. Be to, buvo dar labiau nutolta nuo pradinės sistemos vizijos, kurioje buvo regima decentralizuota iš trijų nepriklausomų grandžių sudaryta paveldo apsaugą realizuojanti institucinė struktūra. Vėl praktiškai visa paveldo apsauga atsidūrė vienoje, vykdomosios valdžios rankose, taip buvo sugrįžta prie sovietinių metų paveldosaugos administracinės sistemos principų.

Šaltiniai ir literatūra

Lietuvos Respublikos Seimo archyvas:

- F. 2, ap. 2, b. 31 – Nutarimo „Dėl LR kultūros paminklų apsaugos inspekcijos“, priimto 1990 06 12 d. (Nr. I-280), rengimo dokumentai.
- F. 2, ap. 2, b. 31, p. 16, LKPGTP nutarimas „Dėl kultūros paveldo valstybinių institucijų steigimo terminų ir personalijų“, 1990 04 23.
- F. 2, ap. 2, b. 31, p. 5, AT nutarimas „Dėl LR kultūros paminklų inspekcijos įkūrimo“.
- F. 2, ap. 2, b. 189 – 1991 m. LR laikinojo Kilojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektas ir išvada (Nr. 9).
- F. 2, ap. 2, b. 190 – 1991 m. LR nekilnojamųjų istorijos ir kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektas ir išvada (Nr. 14).
- F. 2, ap. 2, b. 1231 – 1994 12 22 d. priimto LR nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo (Nr. 1-733) projektas ir išvada (Nr. 465).
- F. 2, ap. 2, b. 1231, p. 38-39 LR nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektas Nr. 3.
- F. 2, ap. 2, b. 1231 LR kultūros nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymo aiškinamasis raštas.
- F. 2, ap. 2, b. 1231, LR kultūros nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymas, projektas 1 – S.
- F. 2, ap. 4, b. 197 – Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdžių protokolai 1994 04 28–1994 07 11 d.
- F. 2, ap. 4, b. 197, p. 106, 1994 06 09 LR Prezidento Dekretas.
- F. 2, ap. 4, b. 198 – Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdžių protokolai 1994 07 31–1994 11 30 d.
- LR kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektas, *Naujasis Dienovidis*, 1992, Nr. 7, Nr. 8: 7.
- LR statybos ir urbanistikos ministerijos pareiškimas „Dėl LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komiteto sprendimo dėl KPI darbo“, 1993 10 19.
- LTSR kultūros ministerijos pažyma 1989-04-25, Nr. 08-25 „Apie paminklosaugos ir paminklotvarkos sistemos būklę ir jos perspektyvą Lietuvoje“.
- Markevičienė, J. 1993. Garsios šnekos ir nutylėjimai kultūros paveldo apsaugoje, *Atgimimas* 15: 5.
- Miškinis, A. 1991. Kultūros paveldas ir jo apsaugos bei tvarkymo programa, *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius.
- Zubovas, V. 1992. Griūvančios pilys ir smėlio ambicijos. Apie kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektą ir dar kai ką, *Naujasis Dienovidis* 14.

Lithuanian society to consider the necessity of the formation the new system, to define the initial vision, which in the beginning was seen by the heritage preservationists, to explore the process of the development of the modern Lithuanian heritage preservation system, to define the final results and to compare them with the primary vision. The main question is, did the embodied system correspond to the initial concept?

Keywords: the development of Lithuanian heritage preservation system, the vision of the new system, heritage law.

DAIVA MEDVEDEVĖNĖ

Postgraduate studies, Vytautas Magnus University. Bachelor of history, Vilnius University. Ethnographer in the Jonava municipality cultural center. E-mail: Daiva87@gmail.com

Scientific report in the international conference Preservation of cultural heritage in Republic of Lithuania (1990-2010): achievements, losses and future.

Research interests: development of the Lithuanian cultural heritage preservation system, public education on heritage preservation issues and the non – material cultural heritage preservation.

THE TRANSFORMATION OF LITHUANIAN HERITAGE PRESERVATION SYSTEM IN 1987–1995 YEARS: BETWEEN VISION AND REALITY

D. Medvedevienė

Abstract. The article analyses the Lithuanian system of the cultural heritage preservation and its transformations from the 1987 to 1995. It was evident, that the system, formed during the Soviet era, does not ensure the preservation of the Lithuanian culture heritage. Consequently, after regain of Lithuania independence, the first aim was to form the completely new system of the cultural heritage preservation. The set up goals in this article are to ascertain the factors, which encouraged